

УДК 330

Карпова І.Г., канд. пед. наук, доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка», irina.karpova.1962@ukr.net

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ “ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ” У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

В Україні триває війна, що зробила ряд викликів як українському народу, так і світовій спільноті в цілому, але, разом із тим, продемонструвала всьому світу незламність українців, їх готовність силою зброї, патріотизму, згуртованості, взаємодопомоги захищати рідну землю від посягань російського агресора. Саме тому громадянська освіта дітей та молоді як ніколи виступає важливим державним, політичним і соціально-педагогічним завданням, адже дозволяє сформувати активного, відповідального громадянина, справжнього патріота своєї Батьківщини.

Слід зазначити, що питанню громадянської освіти населення приділяють значну увагу українські дослідники, представники органів державної центральної і місцевої влади, громадські організації.

Достатня увага цьому питанню приділена українським законодавством. Це відповідні статті Конституції, Закон України “Про освіту”, Укази Президента України “Про пріоритетні заходи по сприянню зміцнення національної єдності і консолідації українського суспільства, підтримку ініціатив громадськості у цій сфері”, “План заходів по зміцненню національної єдності і консолідації українського суспільства, підтримку ініціатив громадськості у цій сфері”, Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 рік, Стратегія національно-патріотичного виховання дітей і молоді на 2016-2020 рік, Національна стратегія в області прав людини, Концепція розвитку громадянської освіти в Україні (2018 р.) та ін.

Зокрема, згідно положень Концепції громадянська освіта базується на необхідності створення сприятливих умов для формування і розвитку громадянських компетентностей людини у всіх сферах і рівнях освіти, що, у свою чергу, створить умови для громадян краще розуміти й реалізовувати свої права в умовах демократії, відповідально відноситись до своїх прав і обов’язків, брати активну участь у соціально-політичних процесах, а також усвідомлено забезпечувати захист, утвердження і розвиток демократії.

Дотична до проблем громадянської освіти молоді й наукова спільнота. Українські вчені (Н. Амелеченко, Я. Боренько, І. Галактіонова, М. Іванов, В. Кремінь, М.Карпенко та ін.) здійснюють аналіз нормативно-правової бази, пов’язаної з питаннями громадянської освіти, досліджують нові освітні стратегії і розробляють відповідні програми, проводять соціологічні дослідження, спрямовані на створення та удосконалення законодавчої бази, створення ефективної системи громадянської освіти.

Громадянська освіта в Україні розглядається як навчання і громадянське виховання на основі національних і загальнолюдських цінностей упродовж життя, але, разом із тим, це не просто навчальна дисципліна, а, без перебільшення – стратегічна перспектива виховання і розвитку українських громадян, що повинна здійснюватися в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти упродовж всього життя людини, у всіх формах структури освіти – дошкільній, повній середній шкільній, позашкільній, спеціалізованій, вищій, післядипломній. Відповідно до форми структури освіти системно мають розроблятися і реалізовуватися програми громадянської освіти, підбиратися, з урахуванням віку особи, форми та методи її здійснення.

Так, на перших етапах життя дитини її вчать основам самоідентифікації, усвідомленню приналежності до української нації; у шкільному віці формується здатність брати участь в житті колективу, починає формуватись активна життєва позиція.

Особливого значення у здійсненні громадянської освіти, становленні громадянської самоідентифікації молодого людини на більш високому рівні набуває етап навчання у закладі вищої освіти. На цьому етапі відбувається формування загальних компетентностей, передбачених стандартами вищої освіти для кожної спеціальності, серед яких – формування здатності у молодих людей зберігати й примножувати моральні, культурні, наукові цінності, досягнення суспільства, навичок ведення здорового способу життя й активного відпочинку. Особливого значення набуває формування здатності у молодих людей реалізовувати свої права і обов'язки як членів суспільства, усвідомлювати його цінності, необхідність його стабільного розвитку, розуміння верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Ідея впровадження та розробка курсу громадянської освіти в Україні виникла і почала здійснюватися на початку ХХІ століття за підтримки міжнародних проєктів. Згодом українські фахівці Інституту громадянської освіти розробили курс “Основи громадянської освіти”, були видані підручники для школярів старших класів та здобувачів вищої освіти.

При вивченні у вищих навчальній дисципліні “Громадянська освіта” активно використовується навчально-науковий і виховний потенціал як лекційних та семінарсько-практичних занять, так і різних форм позааудиторної роботи.

Здобувачі вищої освіти набувають необхідних навичок громадянської активності, громадської роботи, проходячи он-лайн курси на платформі Prometheus, наприклад, такі як “Взаємодія органів державної влади з громадськістю”, “Культура толерантності: як побудувати суспільство, комфортне для усіх”, “Логіко-структурний підхід при розробці проєктної заявки” та ін.; виступаючи з презентаціями з різних питань громадянської освіти; беручи участь у різноманітних блог-кафе, тренінгах, семінарах; ну і, звичайно, розробляючи і впроваджуючи у життя різноманітні наукові проєкти, а також проєкти, спрямовані на поліпшення якості життя своїх місцевих громад (для прикладу, проєкти Бюджету участі).

З огляду на сучасні реалії України вважаємо доцільним ввести у навчальні програми дисципліни, й, відповідно, робочі навчальні програми теми, пов'язані із більш поглибленим вивченням міжнародного законодавства із захисту миру і безпеки, прав біженців і внутрішньоопереміщених осіб, соціально-правового захисту прав дітей, вразливих верств населення, захисту життя, здоров'я, політичних прав і свобод українців в умовах війни та ін.

Таким чином, стратегія громадянської освіти в Україні має носити системний характер, оперативно реагувати на виклики сьогодення і бути спрямованою на те, щоб упродовж усього життя кожен громадянин мав можливість для якомога повнішої реалізації своїх прав і обов'язків, творчих можливостей на благо суспільства.

Список посилань

1. Проєкт стратегії громадянської освіти в Україні до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-strategiyi-rozvitku-gromadyanskoyi-osviti-na-period-do-2030-roku-ta-plan-zahodiv-shodo-yiyirealizaciyi>
2. Розпорядження КМУ “Про схвалення концепції розвитку громадянської освіти в Україні” від 3 жовтня 2018 року. N 710-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR180710.html03.10.2018 р. №710-р
3. Удосконалення нормативно-правової бази створення системи громадянської освіти в Україні. Центр Разумкова, 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_polit_osvita.pdf